

BİLGİ TEKNOLOJİSİ VE SOSYAL SİYASET

Yrd.Doç.Dr. Yusuf BALCI*

Sosyal Siyaset tahlilleri muhtelif şekillerde olabilmektedir. Bunların en yaygınlarından ikisi, "siyaset için tahlil" ile "siyaset tahlili"dir (Lee, s. 8). Siyaset üretme, geleneksel olarak "siyasi olarak yapılabirlik" ve "teknik olarak cazip olma" ile ilgilidir (Hall, s. 13). Ancak, bilgi teknolojisinin sosyal yapı ve sosyal hizmetlerin dağıtımını üzerindeki etkileri, birçok şeyle birlikte siyaset geliştirme kurallarını da değiştirmiştir. Artık, siyasi değerlendirmeler, "teknik olarak mümkün olma" ile "siyasî olarak cazip olma" bakımlarından ele alınmak mecburiyetindedir. Teknik kelimesi, siyaset bağlamında farklı bir mânâ kazanmıştır. Teknik tabiri burada, maliyet, fayda ve değerlerin sadece tarafsızca tahlili anlamıyla sınırlı değildir; bu tabir artık, bilgisayarlarla nelere elde edilebileceğinin yanında, elde edilen şeylerin insanlar üzerine ne gibi sınırlamalar getirebileceğiyle de ilgilidir. Bu bakımdan, teknolojik değişme konusu sosyal siyasetin önemli sahalarından biri haline gelmiştir.

Bilgi teknolojisi sosyal değişmeden bağımsız bir değişken olmayıp; aksine, "sonunda muhtelif çıkarların ortaya çıktığı bir değişme vasıtasıdır (Hall, s. 25)." Bu bakımdan, yeni teknolojilerin uygulanmasıyla ortaya çıkan çıkarların oluşturduğu yeni tablo sosyal siyasetçilerin ilgi alanında olmalıdır. Yeni teknolojilerin teknik yönleriyle ilgilenen uzman ve araştırmacılar meseleleri daha çok tek boyutlu ele alırlar. Oysa, sosyal siyasetçiler çok yönlü olmak ve disiplinler arası yöntemler kullanmak zorundadır. "Teknolojistler, teknolojik gelişmenin süratinden âdeta körleşmiş olup, çoğu zaman bunların olumlu veya olumsuz etkilerini abartma eğilimindedirler. Onlar, teknolojinin ne ölçüde sosyal sisteme entegre edilebi-

(*) I.Ü. İktisat Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi.

leceğinin ve sosyal sonuçların nasıl olacağı konularında tahmin yapabilecek bilgiye de sahip değildirlir (Fijalestad, s. 2).

Aslında, yeni teknolojilerin son şekli olan bilgi teknolojisi muğlak bir terimdir. Bilgi teknolojisi, hesaplama, mikroelektronik ve iletişim teknikleriyle birlikte bilginin her tür üretim, muhafaza, bulma ve nakletme tekniklerini ifade eden bir terim olarak kabul edilmiştir. Büyük miktardaki bilgilerin bilgisayarlar tarafından ele alınabilmesi, toplumda bir takım değişim imkanları açmıştır. Bilgi teknolojisinin üretici veya satıcı ile evler arasında teması mümkün kılması sayesinde işe gitmeden evde çalışma, eğitim görme ve alışveriş yapma imkanı sağlanmıştır. Bilgi teknolojisi, iletişim imkanlarının gelişmesiyle kâğıt (para, evrak) transferinin fiziki olarak gerçekleşmesi gereğini azaltmaktadır. Artık kâğıtsız büro tabirine sıkça rastlanmaktadır (Coutey, s. 4). Ayrıca, insanların bir takım toplantı veya görüşmelere yeni teknolojiler vasıtasıyla fiziki olarak bulunmadan katılması mümkündür. Bu tür gelişmeler, sosyal siyasete bazı yeni uygulama alanları da getirebilir. Meselâ, sosyal güvenlik iştiraklerinin ve vergi kayıtlarının tutulması ve irtibatlandırılması elle yapıldığında çok yüklü bir iştir. Oysa, komputere kayıt sistemi vasıtasıyla bu işler çok kolaylaşmıştır.

Bir organizasyon içinde elde edilebilir bilginin miktarındaki artış, hizmeti yürütenlerin işini ve-artan bilgi ulaştığı taktirde-hizmetten faydalananların durumunu etkileyecektir. Bilgi transferindeki kolaylık büroların fiziki ve mekan olarak konumu ve aynı zamanda tüketicilerin hizmetlere ulaşma vasıtalarını da değiştirebilir. Vergi kıymet takdiri ve hizmetin dağıtım tarzlarında değişiklikler olabilir.

Ayrıca, bilgi teknolojisinin giriş ve kullanımıyla ilgili politikalar da sosyal siyasetin ilgi alanına girmelidir. Bu durum siyasetle ilgili konulara yeni bir boyut ekleyerek sosyal siyaset arenasına yeni bir grubu da dahil etmiştir. Çoğu ülkede sosyal güvenlik gibi sahalarda yeni teknolojiler, bilgisayar kullanımıyla sosyal siyasetin alanına girmiştir. Sosyal güvenlikte, bilgisayarlar sayesinde "şahsın bütünlüğü" ilkesine varılmıştır. Böylece, hak talep eden ferdin hak kazandığı yardımlar artık karmaşık bir manzara arz etmeyecektir (O'Higgins, s. 28; DHSS, s. 10). Bilgisayar sistemi, yardıma hak kazanma, yardımın hesaplanması, çıkarılması ve kullanılması gibi şahsi durumları hızla yeniden düzenleyebilir. Bu şekilde, prim ve yardımlardaki hak kazanma, hesaplama ve ödeme işlemleri, standart, tek düze ve otomize edilmiş bir süreç haline gelecektir.

Yukarıda verilen örnekler, bilgi teknolojisinin uygulama alanındaki muhtemel gelişmeler buzulunun sadece tepesidir. Özellikle maharetli sistemlerin tam olarak hazır olduğu ve mesleki değerlendirmeleri tamamlayacak şekilde komputere karar mekanizması sağlandığı taktirde, sağlık ve sosyal işlerle ilgili mesleklerdeki uygulamalar önemli ölçüde değişebilir (Laborde, s. 131; Hayes, s. 64). Nitekim, hastanelerin otomasyonu giderek yaygınlaşmakta; bilgisayarlardan, yatak kapasitesi kullanımının optimizasyonunun yanında, çıkarılan yemeklerin terkip ve miktarının tesbiti gibi sahalarda da büyük yararlar sağlanmaktadır. Bu imkan, büyük bir sosyal güvenlik kuruluşu olan SSK hastaneleri için gelecekte büyük yararlar sağlayabilir.

Sosyal politikaların yürütülmesinde, halen uygulanan politikalar kısa dönemde şüphesiz önemini koruyacaktır. Bunlara ilâve olarak, yeni teknolojiler sosyal siyasete bazı önemli boyutlar eklemiştir. Sosyal siyaset alanında şimdi alınması gereken daha önemli kararlar vardır. Meselâ, sosyal refah ve sosyal güvenlikle ilgili kurumların yürütüldüğü karmaşık yapı aynı yönde mi geliştirilecektir, yoksa bu yapıda önemli değişiklikler yapma yolu mu seçilecektir? Hatta, bu sahada mevcut bulunan bazı kurumlara, geleceğin toplumunda gerek olup olmadığı da tartışma konusu olacaktır.

Bilgi teknolojisi, sosyal siyasete iki önemli değişikliği de beraberinde getirmiştir. Her şeyden önce, mevcut politikaların tahlili daha karmaşık hale gelmektedir. Sosyal politikacılar, hizmetlerin dağıtımında, artık sadece mevcut meselelere tepki olarak, kabaca ayarlamalar yapmayacaktır. Bu gelişmelerin gelecekte ne gibi gelişmelere yol açacağı konusuna, gerek akademik gerek siyasi çevrelerde ilgi giderek artmaktadır (Pitt, 16). Sosyal politikalar geliştiren uzmanlar, bu politikaların uygulanacağı geleceğin dünyasının günümüzünkünden çok farklı olabileceğini anlamışlardır. Teknolojik değişme gayet hızlı gerçekleştiğinden değişimin etkileri de hayatın her sahasında görülebilecektir. Bu yüzden, sosyal siyasetçiler, yeni teknolojilerin gelecekte neler yapabileceğinin yanında, toplumun nasıl olacağı hakkında da önemli bir belirsizlik ile karşı karşıyadır. Görüldüğü gibi sosyal politikacılar, gelişmeye karşı benimseyecekleri politikanın seçiminde önemli bir karar vermek durumundadır: ya değişmeye karşı mevcut durumu uyarlama yolu seçilecektir; yahut değişme kontrol edilmeye çalışılarak, geleceği belirli bir görüş istikametinde belirleme yoluna gidilecektir. Teknolojik değişme ile birlikte toplumun kendini değişmeye uyarlayabilmesi konusuna ağırlık veren bir sendikacı (Renner, s. 128): "rüzgârın nereden estiği değil; yelkeni nasıl açtığınız önemlidir" şeklindeki bir Alman atasözüyle bu görüşü ifade etmiştir. Bir yazara göre ise, "Uygulama ve tecrübe ile gerçekleştirilecek çözümler ve sorunlara karşı köklü cevaplar bulacak şekilde toplumu geliştirecek bilinçli atılımlar yapılacaktır" (Alexander, s. 442). Ancak çabaları, gelecekteki muhtemel değişmelere uyarlanmak veya gelişmeleri kontrol edebilmek yollarından birinde yoğunlaştırmadan önce ortaya çıkabilecek muhtemel köklü değişiklikler ele alınmalıdır. Bilgi teknolojisinin ortaya çıkardığı iktisadi gelişme, sosyal değişme ve bireysel hayat tarzını içeren birçok konu literatürde giderek daha fazla tartışılmaktadır. Bir takım düşünce ekolleri bu tartışmada yerini almaktadır. Bu yaklaşımları üç ana grupta toplamak mümkündür: Birincisi, bilgi teknolojisinin büyük bir ekonomik gelişmeye yol açacağı üzerinde durmaktadır; ikinci yaklaşım, bilgi teknolojinin-daha geniş bir tarzla-yeni bir toplum ortaya çıkaracağını ifade etmektedir; üçüncüsü-daha dar bir yaklaşımla-toplumdaki, özellikle sosyal refahla ilgili müesseselerde meydana gelecek köklü değişikliklere ağırlık vermektedir.

Bilgi Teknolojisi ile Krizler Arasındaki İlişki

Bilgi teknolojisinin yaygınlaşmasıyla ekonominin bir krize girebileceği şeklindeki görüşün temeli yaşanan ekonomik durgunluğa dayanmaktadır. Bu tartışma daha çok krizin sebepleri üzerinde durmuştur. Endüstri toplumlarında, büyüme ve durgunluk 1800'lerden günümüze dek yaklaşık elliser yıllık dönemler halinde devri olarak yaşanmıştır. Durgunluk

dönemlerinde ortaya çıkan yenilik ve icatlar, daha sonra değişimle birlikte endüstriyel ve toplumsal gelişmeye bir motor fonksiyonu icra etmiştir (Dickson, s. 934). Bu yoruma göre, bilgi teknolojisi iktisadi krizi bertaraf edecektir. Tabiiyle, gelişme sürecini hızlandırmak için araştırma-geliştirme ve gelişme için gerekli mali kaynakların sağlanmasının teşviki zaruridir. Bu iyimser yaklaşımın sahipleri, yüksek işsizlik gibi krizlerin beraberinde gelen sorunları sosyal geçişin tabii sonucu olarak telâkki ederek toplumdaki büyüme vasıtalarının yeniden yerine oturtulmasıyla bu sorunların çözüleceği görüşündedir. Diğer bir yaklaşıma göre ise, işsizlik, yeni teknolojilerin kaçınılmaz ve alışılması gereken bir unsurdur.

Krizleri izah eden başka bir yaklaşım da sosyo-monetarist tezdır. Buna göre durgunlukların nedeni esas olarak enflasyon ve parasal (monetarist) başarısızlıklardır. Bu görüşe göre, bilgi teknolojisi endüstriyel gelişmenin bağımsız ve yalın bir sonucudur. Diğer bir ifadeyle, "teknoloji ile krizler arasındaki tek bağ, sermaye malları yatırımlarına getirilen kısıtlayıcı politikalar"dır. Bunun sonucunda, teknolojik evrim yavaşlama eğilimine girer (Godet, s. 253). Dolayısıyla, parasal krizler ekonomik krize dönüşür.

Godet bu yaklaşımları reddederek alternatif bir açıklama getirmiştir: Godet'e göre (Godet, s. 255), yaşanan krizlerin nedenleri ne parasal, ne de teknolojik olmayıp sosyo-kurumsal düzenlemelerdir. Tekno-ekonomik değişim sosyal değişmeden daha hızlı olduğundan, mevcut sosyal yapı ve davranış biçimleri günümüz dünyasında yetersiz kalmaktadır. Görüldüğü gibi, toplumun kendini değişim ve teknolojiye uyarlayabilme kabiliyetinin düşüklüğü sorunları daha da ağırlaştırmaktadır.

Bu yaklaşımlar arasındaki ortak husus, bilgi teknolojisinin gelişmesiyle toplumda birtakım etkilerin görülmesidir. Ancak, bilgi teknolojisinin ve iktisadi krizin sebep ve sonuçlarının ele alınış tarzları farklıdır. Tarafların da kendi içinde tam bir fikri mutabakat bulunmamasına rağmen bu konudaki görüş sahipleri olumlu ve olumsuz yaklaşanlar olarak iki uçta ele alınabilir. Bilgi teknolojisi, bazı uzmanlara göre durgunluktan kurtarıcı bir vasıta, diğer sektörlerden bağımsız bir endüstri ve nihayet sosyal beklenti ve iktisadi sınırlamaları daha uygun yollarla çözebilecek, ekonomiyi canlandıracak "kontrol edilebilir" bir vaktadır (Godet, 258). Karşı görüşteki uzmanlar, bilgi teknolojisini işsizliğe sebep olan ve sosyal yapıyı bozan, çalışanların emeklerine yabancılaşmasına yola açan "iş düşmanı" olarak telâkki etmiştir (Cooley, s. 18).

Endüstri-ötesi Toplumun Gelişmesi

Diğer bir alternatif yaklaşım da konuyu daha global ele alarak, bilgi teknolojisinin hakim bir faktör olduğunda, gelecekte toplumun nasıl bir şekil alacağına bakmıştır. Bu durum, toplumun bilgi toplumuna varması olarak nitelendirilmiştir (Masuda, s. 21). Japonya'nın sınıai planlamasında esas alınan bu yaklaşıma göre, teknolojik gelişme yeni bir yapının başlangıcıdır. Masuda (Masuda, ss. 25-29) tarafından ortaya atılan modele göre, toplum teknolojik gelişme sonucu dört safhadan geçecektir: (a) Savunma ve uzay sanayii gibi sahalarda görülen büyük bilimsel gelişme; (b) özel ve kamu idarelerindeki etkinliği artırıcı tesir gösteren yönetimin komputeryasyonu; (c) iletişim araçlarının gelişmesi ve muhtelif sosyal sahalarda

bilgi-işlem ağının yaygınlaşmasıyla varılan toplumsal komputerizasyon; (d) nihayet bilgi teknolojisinin bireysel kullanımının yaygınlaşması. Bu yaklaşımda, bilgi teknolojisi günümüz toplumlarında kaçınılmaz bir zarurettir. Toplum, esas olarak malların üretimiyle ilgilenen kapitalist sistemden, bilgi ve hizmet üretiminin daha önemli olduğu bir sisteme geçecektir.

Bu görüşe karşı çıkanlar, bilgi toplumuna varılacağına ilişkin yeterli gösterge olmadığını öne sürmüştür. Bunlara göre, bilgi teknolojisinin toplumu, daha az çalışma girdisi olan ve çalışanların görevlerinin endüstri toplumuna nazaran farklı olduğu bir süper verimli topluma doğru götürmektedir (Nilsson, s. 128). Buna gerekçe olarak, hizmet üretiminin artmasına rağmen insanların daha çok maddi kaynaklar biriktirme eğiliminde azalma olmaması gösterilmiştir (Gershuny, s. 56). King (King, s. 46) de iktisadi gelişmeyle birlikte geliri artan insanların, sanılanın aksine hizmetlere olan talebinin artmayacağı; aksine, mallara olan talebin artacağı görüşündedir.

Görüldüğü gibi, geleceğin nasıl olacağı konusunda bir mutabakat yoktur. Bilgi teknolojisinin gelişimi ve uygulamasında gerçekleşebilecek ufak farklar dahi farklı toplumsal yapıların ortaya çıkmasına yol açabilir (Gershuny, s. 12). Bu arada, toplumsal değişme, bilhassa yeniliklere genellikle daha geç uyum sağlayan kamu sektöründe yavaş olabilir. Yine, toplumsal tepki "korumacı" ve "muhafazakar" eğilimler şeklinde tezahür edebilir. Bu durumda yeni teknolojilerin bazı olumsuz sosyal etkileri asgariye indirilmeye çalışılacaktır. Bu arada yeni teknolojiler sonucunda ortaya yeni mal ve hizmetler, hatta yeni sektörler dahi çıkabilir. Hizmetlerin kalite ve çeşitlerinde sağlanacak gelişmeyle hizmetlerin yürütüldüğü yeni metodlar da geliştirilebilir.

Bahsedilen yaklaşımlar arasındaki temel fark geleceğin tahminindeki farklılıklardır. Bilgi toplumu yaklaşımında gelecek, toplumsal evrimin tabii seyri sonucunda belirlenecektir. Diğer bir yaklaşım ise bilgi teknolojisinin sosyal sonuçları üzerinde kontrolü mümkün olan bir flexibilitate öngörmüştür. "Siyaset seçimi alanının geniş olması, yani bilgi teknolojisinin uygulanabileceği muhtelif saha, şekil ve yolların olması gelecekte çok farklı bilgi toplumlarının bulunabileceğine işaret eder" (Gershuny, s. 32).

Büyük miktarda bilgiyi işleyebilen yaygın iletişim sistemlerinin ortaya çıkması, çok sayıda insanın faydalanabileceği kamu mallarının sayısını artırabilir. "Geometrik olarak katlanarak artan sosyo-ekonomik ve teknolojik değişme gelecekte çok sayıda kamu malları ortaya çıkaracaktır" (Cauley, s. 426). Ancak, yeni teknolojilerin, toplumda her halükârda yaygınlaşacağını ifade etmek mümkün değildir. Bazı teknikler diğerlerine sosyal yapı nedeniyle tercih olunabileceği gibi bunların sebep olduğu birtakım sonuçlar nedeniyle veya nedicede ortaya çıkacak sosyal yapıdan endişe edilmesi yüzünden yeni teknolojiler kabul görmebilir (Gasling, s. 43).

Toplumun, ileri teknolojilerin kullanımı sonucunda alacağı şekil ne olursa olsun, yukarıdaki yaklaşımlardan, sosyal kurumların yapı ve fonksiyonlarında sosyal hizmetleri de içeren birtakım değişikliklerin gerçekleşeceği anlaşılmaktadır. Görüşler arasındaki temel

fark, bir yaklaşımda değişimin kaçınılmaz ve nasıl olacağını önceden belirlenmiş olması; diğerinde ise değişimin kontrol edilebilir ve insanların denetiminde olmasıdır.

Organizasyonel Değişme

Yeni teknolojilerin toplumda organizasyonların yapısını da etkileyeceği muhakkaktır. Ancak, bu değişimin şekli toplumdaki ortaya çıkması beklenen değişimle ilgili yapılan varsayımlara bağlıdır. Bilgi teknolojisinin girmesiyle toplumda meydana gelecek değişimin organizasyonları nasıl etkileyeceği hakkında üçtür yaklaşım öne sürülmüştür. Bunlar, organizasyonlardaki davranışı açıklamaya çalışan, iktisadi, sosyolojik ve psikolojik modellere dayanır (Pitt, s. 197): Organizasyonlar sakin ve akıcı ortamda bulunurlar. Toplumsal değişimle birlikte bu ortam karmaşık hale gelir. Organizasyonlarda çalışan bireyler, daha fazla iş tatmini temin etmeye çalışır. Organizasyonlar ise mekanik ve bürokratik yapıdan, daha organik bir yapıya doğru değişim gösterecektir. İlâve olarak, kurumların yapısını destekleyen endüstri toplumlarındaki değer ve inanç sistemlerinin de, kısmen yukarıda açıklanan toplumsal değişim, kısmen organizasyonların yapısının değiştirilmesi gayretlerinden ve kısmen de yeni teknolojilerin doğrudan etkileri nedeniyle değişmesi beklenebilir.

Bilgi teknolojisinin getirdiği iletişim imkanları dağınık organizasyon anlayışını genişletebilir (Carey, s. 65; Cooper, s. 156). "Şirket genel merkezlerinin dağılması, sigortacılık gibi bazı işkollarında yoğunlaşan beyaz-yakalıları şehir merkezlerinden şehir-dışına taşıyabilir (Bell, s. 76). Bu da, "bürokratik olmayan" organizasyonların ortaya çıkmasına yol açabilir (Pitt, s. 43). Şöyle ki, bilginin transfer ve işlenmesi için gerekli katı hiyerarşilerin yerini daha az sayıda ve dağınık çalışanların bulunduğu yapılar alacaktır (Manderville, s. 66). Bu yüzden, karar verme, organizasyonel hiyerarşi içinde daha düşük düzeye inebileceğinden, sonuçta ferdi ve mahalli talebe daha uygun cevap verebilecek duruma gelebilir. Buna karşı görüş olarak, bilgi teknolojisinin aslında karar verme mekanizmasında merkezi kontrolü artıracığı; bürokrasiyi azaltmak bir yana, bilâkis artıracığı öne sürülmüştür (Campbell, s. 75). Ayrıca, daha fazla bilgi, kamu sektöründe bürokrasinin karar verme mekanizmasında da değişikliğe yol açabilir.

Ele alınan bu tartışmalar, teknolojilerin bizzat kendisiyle ilgili olmayıp, ifa ettiği fonksiyonlarla, özellikle bilginin işlenmesiyle ilgilidir (Alexander, s. 449).

Bilgi Teknolojisi ve Siyaset Geliştirme

Görüldüğü gibi, gelecekte sosyal politikacılar bazı yeni meselelerle karşı karşıya kalacaktır. Evvelâ, kısa dönemde yeni teknolojileri mevcut sosyal siyaset organizasyonu içinde muhafaza etme sorunu vardır. İkinci olarak, bilgi teknolojisiyle elde edilen bilginin bilgisayarda ve ne şekilde (yazı, resim, rakam, vs.) yükleneceği; kimlerin (kullanıcı ve/veya müşterilerin) bunlara ne oranda ulaşabileceği sorunu vardır. Daha fazla kişinin daha çok bilgiye ulaşması mümkün olduğunda müşteri veya hizmetten faydalananlarla ilişkinin değişmesi mümkündür. Üçüncü olarak: sosyal kurumlar, teknolojilerin değişmesine rağmen yapılarını ve çalışma metodlarını değiştiremeyebilir. Nihayet, uzun dönemde, toplumsal değiş-

me öylesine köklü gerçekleşebilir ki, sosyal hizmetlerin mevcut yapısı tamamen kadükleşebilir.

Bütün bu tartışmalarda, geleceğin sosyal siyasetçiler tarafından kontrolünün ve yeni teknolojilerin belirli sahalarda ve şekillerde uygulanmasının mümkün olduğu zımnen kabul edilmiştir. Bununla beraber, yukarıda bahsedilen bazı yaklaşımlara göre ise bilgi teknolojisi, siyaset mekanizmasının kararlarına bağlı olmadan gelişimini sürdürecektir. Bu yüzden, sosyal siyasetçilerin vermesi gereken karar: teknolojik gelişmelere göre sosyal ve ekonomik yapıyı mümkün merteye uyarlayıcı tedbirlerin alınması mı; yoksa yeni teknolojilerin uzun dönemde varılmak istenen bir "geleceğe" göre mevcut mal ve hizmetleri geliştirecek şekilde uygulanmaya çalışılması mıdır. Kısaca ifade edilirse siyasetçiler "bekle-gör", "tahmin et ve hazırla" siyaseti mi güdecektirler; yoksa geleceği kendileri mi belirleyecektir (Roberts, s. 139).

Rasyonel karar verme modeline göre, gelecekle ilgili uygun planlar yapılabilmesi için en azından bir miktar önbilgi gereklidir. Ayrıca, geleceğin belirlenmesinde bir ölçüde kontrol kabiliyeti de şarttır (Braybrooke, s. 83). Bu yaklaşıma destek olacak şekilde "temel eğilim ve olayların, muhtemel, mümkün olan ve tercih olunan sonuçları etkileyebilmek gayesiyle araştırma teknikleri de geliştirilmiştir" (Roberts, s. 141). Bunlar arasında, gelecekle ilgili tahminler (forecasts) ve senaryolar (tahminlerde esas alınan muhtelif varsayım kümeleri) örnek teşkil edebilir. Tahminlerde kullanılan tekniklerin başarısı, bunlarda esas alınan varsayımların gerçekçiliği ve tutarlılığı ile, tahmin edilen geleceğin esas alınan zamandan uzaklığına bağlıdır (Balci, ss, 188-189). Tahminlerde kullanılan belirleyici değişkenler kısa dönemde geçmiş veya mevcut durumu açıklayan değişkenlerle aynı olabilir. Oysa, uzun dönemde yapısal değişimle birlikte, geçmişteki değişkenlerin bazılarının belirleyici etkilerinin azalması mümkün olduğu gibi, bazı yeni değişkenlerin de modele dahil edilmesi gerekebilir (Balci, s. 194). Bu bakımdan, çoğu tahmin modelinde determinist modeller tercih edilir.

Determinist modellerde tahmin edilen geleceğin, esas alınan zamandan fazla uzaklaşmaması gerekir. Uzun dönemde, özellikle teknolojik değişim sebebiyle gerçekleşebilecek yapısal değişim determinist modellerde yansıtılamayacağından (bu değişkenlerin tahmini mümkün olmazsa) modelin sıhhati açısından tahmin edilen dönemin kısa olması şarttır. Bu yaklaşımlarda, ele alınan değişkenlerin parametrelerinde kısa dönemde ne gibi değişiklik olacağını görmek mümkündür. Yakın gelecekte öte tahmin yapılacağına da, kullanılan yöntemin (varsayım ve değişkenlerin açıklanmasıyla birlikte) tutarlı ve tatmin edici olarak kurulması gerekir.

Bilgi teknolojisinin topluma hızla girmesiyle, sosyal siyasetçilerin bunları kontrol ederek yönlendirmeye mi çalışacağı; yoksa teknolojik değişimi kendi haline bırakıp, daha sonra bundan âzami faydayı elde edebilmek için "tavır" mı alacağı günümüzün en önemli sosyal siyaset sorunlarından biri haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle, sosyal siyasetçiler, geleceği kontrol etme bakımından yeni teknolojilerden bir adım önde mi olacaktır; yoksa yeni teknolojiler, sosyal kurumların kendilerini uyarlayacağı (belki sonuçta tamamen yok olacağı) şekilde gelişimini kendi kendilerine mi sürdürecektir?

KAYNAKLAR

1. Alexander, K., "Has Progress a Future?" *Futures*. Vol. 15, No: 6, 1983, ss. 441-454.
2. Balcı, Y., **Genel Olarak ve Türkiye'de Yeni Teknolojilerin Bankacılık Sektöründe İstihdam Miktarına Etkisi.** (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.
3. Bell, D., "The Social Framework of the Information Society", **The Computer Age - A Twenty Year Review**. Ed. Moses, J., Mass.: MIT Press, 1979.
4. Braybrooke, D. and Lindlom, C. E., **A Strategy of Decision**. New York: The Free Press, 1970.
5. Campbell, B., "IT and Civil Service Culture," **The Computer Revolution in Public Administration**. Ed. Pitt, D. and Smith, B., Brighton: Harvester Press, 1984.
6. Carey, J., "McLuhan and Mumford: the Roots of Modern Media Analysis," *Journal of Communication*. Vol. 31, No: 3, 1981, ss. 153-161.
7. Cauley, J. and Sandler, T., "Public Goods Theory," *Futures*. Vol. 6, No: 5, 1974, ss. 423-428.
8. Cooley, M., **Architect or Bee? The Human-Technology Relationship**. Boston MA: South End Press, 1982.
9. Cooper, T., "McLuhan and Innes: the Canadian Theme of Bondless Exploration", *Journal of Communication*. Vol. 31, No: 3, 1981, ss. 153-161.
10. Cottey, M. and Dunphy, D., "Towards the Paperless Office ", *Work and People*. Vol. 8, No. 3, 1982, ss. 3-9.
11. Dickson, D., "Technology and Cycles of Boom or Bust.", *Science*. Vol. 219, 1983, ss. 933-936.
12. DHSS- **Social Security Operational Strategy: A Faramework for the Future**. HMSI, 1982.
13. Fijalestad, J., "Introduction" of **Computerization of Working Life**. Ed. Fossum, E., Chicester: Ellis Harwood, 1983.
14. Gershuny, J., and Miles, I., **The New Service Economy**. London: Francis Pinter, 1983.
15. Godet, M., "Crisis and Opportunity - From Technological to Sociological Change," *Futures*. Vol. 15, No: 4, 1983, ss. 251-263.
16. Gosling, W., **The Kingdom of Sand**. London: CET Occassional Paper No: 9, 1983.
17. Hall, P., Land, H., Parker, R. and Webb, A., **Change, Choice and Conflict in Social Policy**. London: Heinemann, 1975.

18. Hayes, J. and Michie, D. (Eds), **Intelligent Systems**. Chricester: Ellis Harwood, 1983.
19. King, A., "For Better and for Worse: the Benefits and Risks of Information Technology," **Information Technology; for Richer for Poorer**. Ed., N.-B. Anderson ve diğ erleri, ECSC, EEC, EAEC, Hollanda: North Holland Publ. Co., 1982, ss. 35-56.
20. Laborde, J.M., "Expert Systems for Nursing?" **Computers in Nursing**. Vol. 2, No: 4, ss, 130-135.
21. Lee, K. and Mills, A., **Policy Making and Planning in the Health Sector**. London : Croom Helm, 1982.
22. Manderville, T., "The Spatial Effects of Information Technology," **Futures**. Vol. 15, No: 1, 1983, ss. 65-72.
23. Masuda, Y., **The Information Society as Post-Industrial Society**. Tokyo: Institute for the Information Society, 1980.
24. Nilson, J., "The Social Perspective in Social Development," **Futures**. Vol. 15. No: 2, 1983, ss. 126-136.
25. O'Higgins, M., "Computerising the Social Security System," **The Computer Revolution in Public Administration**. Ed. Pitt D. and Smith, B., Brighton: Harvester Press, 1984.
26. Pitt, D. and Booth, S., "Paradigms Lost," **Futures**. Vol. 15, No: 3, 1983, ss. 193-204.
27. Pitt D. and Smith, B. (Eds), **The Computer Revolution in Public Administration**. Brighton: Harvester Press, 1984.
28. Renner, G., "Almanya'da Banka ve Sigortalarda Bilgi-iş lem Teknolojisinin (Özellikle Ekranlı Ünitelerin) Kullanımı, Bunların Çalış ma Üzerine Etkileri ve Sendikal Karşı Önlemler", **Banka ve Hizmet Sektöründe Yeni Teknolojinin Doğ urduğu Sorunlar ve Alınması Gereken Önlemler**, BANKSİS, İstanbul: BANKSİS Yay. No: 23, 1987, ss. 103-129.
29. Roberts, P., "An Amphibians View of Forecasting," **Futures**. Vol. 14, No: 2, 1982, ss. 129-145.